

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԱՇՈՏ ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՅ 2006 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՒՆԻՍԻ 13-ԻՆ ԸՆԴՈՒՄՆՎԱԾ՝ «ՆՏ ԶՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՆՏ ՕՐԵՆՔԻ 5 ՆՈՒՎԱԾԻ ԵՎ 2004 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 24-ԻՆ ԸՆԴՈՒՄՆՎԱԾ՝ ՆՏ ԶՐԵԱԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 115 ՆՈՒՎԱԾԻ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

5 փետրվարի 2008թ.

Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դափարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (գեկուցող), Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Նովիաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Ն. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող քաղ. Ա. Նարությունյանի ներկայացուցիչ Ն. Ալումյանի,

գործով որպես պապասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՆՏ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դափարանի մասին» ՆՏ օրենքի 25, 38 և 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Աշոտ Նարությունյանի դիմումի հիման վրա՝ Ազգային ժողովի կողմից 2006 թվականի հունիսի 13-ին ընդունված՝ «ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի և 2004 թվականի դեկտեմբերի 24-ին ընդունված՝ ՆՏ քրեակատարողական օրենսգրքի 115 հոդվածի դրույթների՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղ. Ա. Նարությունյանի՝ սահմանադրական դատարանում 03.07.2007թ. նույնօրվա գրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հերագոյրելով վեճի առարկա օրենքները եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Յ.**

1. ՆՏ քրեակարարողական օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2004 թվականի դեկտեմբերի 24-ին, ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2005 թվականի հունվարի 18-ին, ուժի մեջ է մտել 2005 թվականի փետրվարի 10-ին: Օրենսգրքի վիճարկվող 115 հոդվածը փոփոխվել է ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2006թ. հունիսի 13-ին ընդունված՝ «ՆՏ քրեակարարողական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացում կատարելու մասին» ՆՏ օրենքով, որը ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել է 2006թ. հունիսի 16-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2006թ. հուլիսի 21-ին: Նշված օրենքով օրենսգրքի 115 հոդվածը շարադրվել է նոր խմբագրությամբ: Այն փոփոխվել է նաեւ «ՆՏ քրեակարարողական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՏ ՆՕ-268-Ն օրենքով, որը ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել է 2007թ. դեկտեմբերի 8-ին եւ ՆՏ պաշտոնական տեղեկագրում հրատարակվել է 2007թ. դեկտեմբերի 19-ին:

ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2006թ. հունիսի 13-ին ընդունված՝ «ՆՏ քրեակարարողական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացում կատարելու մասին» ՆՏ օրենքի հիման վրա օրենսգրքի վեճի առարկա 115 հոդվածը վերնագրված է. «ՊԱՏԻԺԸ ԿՐԵԼՈՒՅ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ԱԶՍԵԼՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻ ԶԿՐԱԾ ՄԱՍՆ ԱՎԵԼԻ ՄԵՂՄ ՊԱՏԺԱՏԵՍԱԿՈՎ ՓՈԽԱՐԻՆԵԼՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԿԱՐԳԸ»: Նոդվածը շարադրվել է հետեւյալ խմբագրությամբ.

«1. Պատժի ժամկետի՝ օրենքով սահմանված մասը լրանալու դեպքում պարիժը կարարող հիմնարկի վարչակազմը մեկամսյա ժամկետում պարտադիր լսում է կարգապահական քույժ չունեցող դատապարտյալին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժատեսակով փոխարինելու ներկայացման հարցը:

Պարիժը կարարող հիմնարկի վարչակազմը միջին, ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու համար որոշակի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկման դատապարտված անձին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժատեսակով փոխարինելու

վերաբերյալ միջնորդագիր ներկայացնելու մասին որոշում կայացնելու դեպքում որոշումը ներկայացնում է պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու հարցերով անկախ հանձնաժողովի հավանությանը:

Պարիժը կարարող հիմնարկի վարչակազմը միջնորդագիր է ներկայացնում դարարան միջին, ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու համար որոշակի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկման դարապարտված անձին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու վերաբերյալ միայն պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու հարցերով անկախ հանձնաժողովի հավանությունն սրանալու դեպքում:

2. Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու վերաբերյալ դարարան ներկայացվող միջնորդագրի հետ ներկայացվում է նաև դարապարտյալի անձնական գործը:

3. Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու վերաբերյալ միջնորդագիր ներկայացնելու մասին որոշումը պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու հարցերով անկախ հանձնաժողովի՝ հավանություն չտալու մասին որոշումն սրանալու դեպքում պարիժը կարարող հիմնարկի վարչակազմը դարապարտյալին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու ներկայացման հարցը քննարկում է հավանություն չտանալու որոշումը կայացվելուց երեք ամիս անց, բացառությամբ սույն օրենսգրքի 116-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերի:

Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելը կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելը դարարանի կողմից մերժվելու դեպքում նույն հիմքով միջնորդություն կրկին կարող է ներկայացվել դարարան մերժման որոշումը կայացվելուց վեց ամիս անց, բացառությամբ սույն օրենսգրքի 116-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերի:

4. Պարիժը կարարող հիմնարկի վարչակազմի որոշումները օրենսդրությանը հակասելու դեպքում կարող են բողոքարկվել դարական կարգով: Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ

պարժարեսակով փոխարինելու հարցերով անկախ հանձնաժողովի որոշումները բողոքարկման ենթակա չեն, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ որոշումները կայացվել են Տայասրանի Տանրապետության Նախագահի հրամանագրով սահմանված կարգի խախտմամբ»:

Տ Ազգային ժողովի կողմից 2007թ. նոյեմբերի 13-ին նույնպես փոփոխություններ են կատարվել Տ քրեակարարողական օրենսգրքի՝ քննության առարկա գործի հետ անմիջական առնչություն ունեցող 114 եւ 115 հոդվածներում եւ օրենսգիրքը լրացվել է նոր՝ 115¹ հոդվածով: Տամաձայն այդ փոփոխությունների՝ օրենսգրքի 114 հոդվածի 2-րդ մասում «Դատապարտյալին» բառը փոխարինվել է «Որոշակի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկման դատապարտված անձին» բառերով: Այդ մասը լրացվել է նաեւ հետեւյալ բովանդակությամբ նոր պարբերությունով. «Կարգապահական գումարտակի հրամանատարության կողմից կարգապահական գումարտակում պարիժ կրող դատապարտյալին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու հարցը ներկայացվում է սույն օրենսգրքի 115¹-րդ հոդվածին համապատասխան»:

Օրենսգրքի 115 հոդվածի վերնագիրը շարադրվել է հետեւյալ խմբագրությամբ. «Որոշակի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկման դատապարտված անձին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու կամ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժարեսակով փոխարինելու ներկայացման կարգը»: Նույն հոդվածի 4-րդ մասից հանվել է «օրենսդրությանը հակասելու դեպքում» բառերը:

Օրենսգրքի 115¹ հոդվածը վերնագրված է «Կարգապահական գումարտակում պահելու դատապարտված անձին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու ներկայացման կարգը»: Այն նախատեսում է.

«1. Պարժի ժամկետի՝ օրենքով սահմանված մասը լրանալու դեպքում կարգապահական գումարտակի հրամանատարը մեկամսյա ժամկետում պարտադիր միջնորդագիր է ներկայացնում դատարան՝ կարգապահական փուլի չունեցող դատապարտյալին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու վերաբերյալ:

2. Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու վերաբերյալ միջնորդագրի հետ դատարան է ներկայացվում նաեւ դատապարտյալի անձնական գործը:

3. Դատարանի կողմից միջնորդությունը մերժվելու դեպքում նույն հիմքով միջնորդությունը կրկին կարող է ներկայացվել դատարան՝ մերժման որոշումը կայացվելուց հետո ոչ շուրջ, քան վեց ամիս անց:

4. Կարգապահական գումարփակի հրամանադրարի կողմից սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված պահանջը չկատարելը կարող է բողոքարկվել դատական կարգով»:

Նայաստանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՆՃ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՆՃ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998թ. սեպտեմբերի 1-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

«ՆՃ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՆՃ ՆՕ-67-Ն օրենքը ՆՃ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2006 թվականի հունիսի 13-ին, ՆՃ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2006 թվականի հունիսի 16-ին, ուժի մեջ է մտել 2006 թվականի հուլիսի 21-ին: Օրենքի 5 հոդվածով փոփոխության է ենթարկվել ՆՃ քրեական դատավարության օրենսգրքի 434 հոդվածը, որի 1-ին մասից հանվել է հետևյալ բովանդակությամբ երրորդ նախադասությունը. «Պատժից պայմանական վաղակերպ ազատելու և պատժի չկրած մասն ավելի մեղմ պատժով փոխարինելու մասին միջնորդագիր դատարան կարող են ներկայացնել նաև դատապարտյալը, նրա պաշտպանը կամ օրինական ներկայացուցիչը»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ «ՆՃ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՆՃ ՆՕ-91-Ն օրենքով, որը ՆՃ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2006 թվականի մայիսի 25-ին, ՆՃ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2006 թվականի հունիսի 20-ին և ուժի մեջ է մտել 2006 թվականի հուլիսի 8-ին, նույնպես կատարվել է (հոդվ. 107) ՆՃ քրեական դատավարության օրենսգրքի 434 հոդվածի ճիշտ նույնաբովանդակ փոփոխություն: Պատասխանող կողմի բացատրությամբ դա ընդունվել է «...ժամանակային փոքր փոփոխությամբ» և «...ՆՃ սահմանադրական դատարանում վիճարկման առարկա հանդիսացող դրույթի առումով իրավական հետեւանք չի առաջացնում»: Սահմանադրական դատարանը, երեւոյթն արտառոց գնահատելով հանդերձ, գտնում է, որ նման իրավիճակում սահմանադրականության հարցով դատարանի կողմից ընդունվող որոշումը հավասարապես պետք է վերաբերի օրենքի հիշյալ երկու փոփոխություններին:

2. Դիմող կողմը վիճարկում է նշված ՆՃ ՆՕ-67-Ն օրենքի 5 և ՆՃ քրեական դատարանական օրենսգրքի 115 հոդվածների համապատասխանությունը ՆՃ Սահմանադրության 18 հոդվածի 1-ին մասին, 19 հոդվածի 1-ին մասին և 20 հոդվածի 4-րդ մասին՝ համակցված 43 և 44 հոդվածների հետ, այն հիմքով, որ վիճարկվող

հողվածների դրույթներով դաքապարտյալները գրկվել են վաղաժամկետ ազատելու միջնորդագրով անմիջականորեն դաքարան դիմելու հնարավորությունից:

Դիմող կողմն օրենսգրքի 115 հողվածի սահմանադրականությունը վիճարկում է նաեւ այն հիմքով, որ այն ոչ միայն դաքապարտյալին գրկում է անմիջականորեն դաքարան դիմելու հնարավորությունից՝ սպեղծելով երկակի միջնորդավորված կարգ, այլ նաեւ այն հիմքով, որ թույլ չի քալիս բողոքարկել պաքիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու հարցերով անկախ հանձնաժողովի որոշումները:

Դիմող կողմը գրնում է, որ ոչ միայն խախտվել է Սահմանադրության 20 հողվածի 4-րդ մասում ամրագրված իր իրավունքը, այլեւ հաշվի չեն առնվել նաեւ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիքեի թիվ (2003)22 հանձնարարականի պահանջները՝ պայմանական վաղաժամկետ ազատելու վերաքերյալ:

Դիմողը գրնում է, որ ՏՏ քրեակաքարողական օրենսգրքի 115 հողվածի 1-ին մասի 1-ին պարքերությունը հնարավորություն չի քալիս դաքապարտյալին անմիջականորեն դիմել դաքարան, իսկ նույն հողվածի 4-րդ մասն անձին գրկում է իր իրավունքների ու ազատությունների «...ենթադրյալ խախտումը դաքական կարգով վիճարկելու հնարավորությունից»: Ըստ դիմողի՝ վիճարկվող օրենքները հակասում են Սահմանադրության 18 հողվածի 1-ին մասին, 19 հողվածի 1-ին մասին եւ 20 հողվածի 4-րդ մասին, որոնք պեքության վրա պողիքիվ պարքավորություն են դնում ապահովելու դաքապարտյալի՝ նշանակված պաքիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը, ինչպես նաեւ այդ իրավունքի խախտման դեպքում՝ արդյունավեք պաշքանության միջոցներ քրամադրելու իրավունքը: Դա ենթադրում է, որ պեք է լինի մարմին, որն իրավասու է քննարկել պաքիժը մեղմացնելու հարցը, իսկ այն դեպքում, եթե հարցը քննարկելու ժամանակ խախտվել են անձի իրավունքները եւ (կամ) ազատությունները, ապա՝ մարմին, որն իրավասու է վերականգնել խախտված իրավունքները: Ըստ դիմողի՝ այդ մարմինները դաքարաններն են, սակայն վեճի առարկա օրենքները դաքարաններին գրկել են այդ լիագորություններից:

3. Պաքախանող կողմն առարկելով դիմողի քասարկների դեմ՝ գրնում է, որ ՏՏ Սահմանադրության հիշաքակվող նորմերի պահանջները հաքակ ապահովվում են ՏՏ օրենսդրությամք: Սահմանադրության 20 հողվածի 4-րդ մասով երաշխավորված իրավունքը «...պեքության կողմից սպեղծված իրավասու մարմիններին դիմելու յուրաքանչյուր դաքապարտյալին ընձեռված հնարավորություն է», իսկ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 76 հողվածը նախաքեսում է, որ պաքիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատման մասին որոշում ընդունող մարմինը դաքարանն է: Միաժամանակ,

ՏՏ քրեական, քրեական դատավարության եւ քրեակարարողական օրենսգրքերը սահմանում են այդ հարաբերությունների բոլոր մասնակիցների իրավունքներն ու պարտականությունները: Ըստ պարասխանողի՝ մասնավորապես ՏՏ քրեական օրենսգրքի 12-րդ գլուխը նվիրված է պարժից ազատելու ինստիտուտին եւ հստակ սահմանված են ինչպես պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, այնպես էլ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու հիմքերը:

Պարասխանող կողմի կարծիքով, ՏՏ Սահմանադրությունը, ամրագրելով յուրաքանչյուր դատապարտյալի՝ ներման կամ նշանակված պարիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը, ուղղակիորեն չի նշում, թե ում է ուղղված խնդրանքը, առավել եւս չի նշում, որ խնդրանքն ուղղակիորեն դատապարտյալի կողմից պետք է ներկայացվի խնդրանքի լուծման իրավագործություն ունեցող մարմնին՝ նշված հարցի լուծումը թողնելով օրենսդրի կարգավորմանը:

Պարասխանողը գտնում է, որ «...եթե խախտվել է դատապարտյալի՝ ներման կամ նշանակված պարիժը մեղմացնելու՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված **խնդրանքի (եւ ոչ թե խնդրանքի բավարարման)** իրավունքը (օրինակ, իրավասու մարմինը օրենքով սահմանված կարգով չի ընդունել կամ քննել խնդրանքը կամ պարժի ժամկետի օրենքով սահմանված մասը լրանալու դեպքում պարիժը կատարող հիմնարկի վարչակազմը մեկամսյա ժամկետում չի լսել կարգապահական փուլի չունեցող դատապարտյալին պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու եւ պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժաբեասակով փոխարինելու ներկայացման հարցը, Նայասրանի Նանրապետության Նախագահի 2006թ.-ի հուլիսի 31-ի ՆՏ-163-Ն հրամանագրի 7-րդ կետով սահմանված կարգով ենթահանձնաժողովը ոչ ուշ, քան մինչեւ յուրաքանչյուր ամսվա 15-րդ օրը չի այցելել պարիժ կատարող հիմնարկ, չի ծանոթացել դատապարտյալի անձնական գործին կամ մեկուսի չի հանդիպել նրա հետ), վերջինս միանշանակորեն կարող է օգտվել ՏՏ Սահմանադրության 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածներով երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքից»:

4. ՏՏ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՏՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասն ամրագրում է յուրաքանչյուր դատապարտյալի՝ ներման կամ նշանակված պարիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը: Նամաձայն այդ հոդվածի՝ ներման կամ նշանակված պարիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը վերապահված է **յուրաքանչյուր դատապարտյալի**: Սահմանադրության 43 հոդվածը 20 հոդվածի 4-րդ մասում ամրագրված իրավունքը չի դիտարկում որպես այդ հոդվածի

հիմքերով սահմանափակվող իրավունք: ՆՏ Սահմանադրության 44 հոդվածին համապատասխան՝ այդ իրավունքը չի կարող նույնիսկ օրենքով սահմանված կարգով ժամանակավորապես սահմանափակվել ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ:

Ներման ինստիտուտն իրենից ներկայացնում է հանցագործություն կատարած անձի նկատմամբ՝ մարդու արժանապատվությունը հարգելու, մարդասիրության, արդարության սահմանադրական սկզբունքների անմիջական գործողության դրսևորում: Ըստ ՆՏ Սահմանադրության 55 հոդվածի 17-րդ կետի՝ ներում շնորհելը ՆՏ Նախագահի բացառիկ իրավասությունն է:

Ներման դրսևորման ձևերը բացահայտված են ՆՏ քրեական օրենսգրքի 83 հոդվածում: Վերջինիս համաձայն՝ «հանցագործության համար դատապարտված անձը ներման ակտով կարող է լրիվ կամ մասնակիորեն ազատվել ինչպես հիմնական, այնպես էլ լրացուցիչ պարժից, կամ պարժի չկրած մասը կարող է փոխարինվել ավելի մեղմ պարժաբեասակով, կամ կարող է վերացվել դատվածությունը»: Նոդվածի բովանդակությունը վկայում է, որ օրենքը փառքերակում է ներման երկու փարաբեասակ՝ **լրիվ ներում** (պարժից լրիվ ազատում, ներառյալ՝ հերեւանքները) եւ **մասնակի ներում** (պարժից մասնակի ազատում կամ պարժի չկրած մասի փոխարինում ավելի մեղմ պարժով): Ներում շնորհելու գործընթացը կարգավորվում է ՆՏ Նախագահի 2003թ. նոյեմբերի 19-ի՝ «Ներման խնդրագրերի կարգը հաստատելու մասին» հրամանագրով:

Ներման ինստիտուտի կիրառման հետ կապված իրավահարաբերությունների օրենսդրական կարգավորման ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ներում հայցելու իրավունքի իրացման համար որեւէ նախապայման սահմանված չէ, ներում կարող է հայցել յուրաքանչյուր դատապարտյալ, ներումը կարող է շնորհվել յուրաքանչյուր դատապարտյալի՝ անկախ կատարված հանցագործության բնույթից, ծանրությունից ու այլ հանգամանքներից (մասնավորապես, պարժաչափից, պարժի կրած մասից): Ներում շնորհելու համար որեւէ պարտադիր չափանիշ նախաբեասված չէ, այն ամբողջությամբ թողնված է ՆՏ Նախագահի հայեցողությանը. Նախագահի՝ ներում շնորհելու իրավունքը սահմանափակված չէ ո՛չ դատապարտյալների շրջանակով, ո՛չ հանցագործությունների բնույթով, ո՛չ պարժաբեասակներով ու պարժաչափերով:

Ներման ինստիտուտի օրենսդրական կարգավորումը վկայում է այն մասին, որ ներման խնդրանքի իրավունքի իրացման համար որեւէ սահմանափակում նախաբեասված չէ, հերեւաբար, ՆՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասի դրույթին համահունչ, **ներում հայցելու իրավունքից կարող է օգտվել յուրաքանչյուր դատապարտյալ, եւ ՆՏ Նախագահը ներում կարող է շնորհել յուրաքանչյուր դատապարտյալի:**

5. Մարդասիրության սկզբունքի դրսևորման ձևերից է նաև դաբապարտյալին **պարժից ազարելու քրեահրավական ինստիտուտը**: Այդ ինստիտուտի էությունը կայանում է նրանում, որ հանցագործության համար դաբապարտված անձը, **քրեական օրենքով նախարեսված հիմքերով**, կարող է դաբարանի կողմից փաստացիորեն ազարվել պարժի հեբազա կրումից: Պարժից ազարելու համար նյութական հիմք է հանդիսանում պարժիժը կրելու աննպարակահարմարությունը կամ անհնարինությունը, հաշվի առնելով փվյալ դաբապարտյալի՝ հանրորեն վարանգավոր լինելու հանգամանքի վերացումը, դաբապարտյալի առողջական վիճակի վարթարացման փասարը կամ քրեական իրավունքի փոփոխությունը: Պարժից ազարելու ինստիտուտի նշանակությունը կայանում է նրանում, որ թույլ փալով անրեսել քրեական հարկադրանքի միջոցները, խթանում է դաբապարտյալի վերադաստիարակումը, նպասարում է նրա ընրելացմանն իրավակարգի պահանջներին, սոցիալական վարթագծի կանոններին, ինչպես նաև բացառում է պարժի կիրառումն այն դեպքերում, երբ պարժի կիրառման նպարակներին հասնելը դառնում է ոչ իրական:

Այս ինստիտուտի դրսևորման՝ ՏՏ քրեական օրենսդրությամբ նախարեսված ձևերն են՝ պարժիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազարելը (ՏՏ ՔՕ 76 հողված), պարժի չկրած մասն ավելի մեղմ պարժարեսակով փոխարինելը (ՏՏ ՔՕ 77 հողված), հղի կանանց կամ մինչեւ երեք փարեկան երեխա ունեցող անձանց պարժիժը կրելը հեբաձգելը կամ պարժից ազարելը (ՏՏ ՔՕ 78 հողված), պարժից ազարելը ծանր հիվանդության հեբեւանքով (ՏՏ ՔՕ 79 հողված), պարժից ազարելն արփակարգ հանգամանքների հեբեւանքով (ՏՏ ՔՕ 80 հողված), ինչպես նաև պարժից ազարելը մեղադրական դաբավճռի վաղեմության ժամկետն անցնելու հեբեւանքով (ՏՏ ՔՕ 81 հողված): Նշված ձևերից յուրաքանչյուրի կիրառման դեպքում դաբապարտյալը պետք է բավարարի քրեական օրենսդրությամբ սահմանված որոշակի պայմաններ ու հիմքեր, որով սահմանափակվում է այն անձանց շրջանակը, ում նկարմամբ դրանք կարող են կիրառվել: Այսպես. ՏՏ քրեական օրենսգրքի 76 հողվածի համաձայն՝ պայմանական վաղաժամկետ ազարումը հնարավոր է միայն այնպիսի պարժարեսակների դեպքում, ինչպիսիք են ազարագրկումը եւ կարգապահական գումարարակում պահելը: Պայմանական վաղաժամկետ ազարումը հնարավոր է, եթե դաբապարտյալը փասարացի կրել է դաբարանի կողմից սահմանված պարժի որոշակի մասը: Ելնելով հանցագործության ծանրությունից՝ պայմանական վաղաժամկետ ազարման համար ՏՏ քրեական օրենսգիրքը նախարեսել է փարբեր ժամկետներ: Պարժից ազարելու այս ձևը կիրառվում է, եթե դաբարանը գրնում է, որ դա-

դասարարային ուղղվելու համար նշանակված պարժի մնացած մասը կրելու կարիք չունի: Պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատում կիրառելիս դասարանը հաշվի է առնում նաև դասարարավաճի կողմից Կրթության պարժառված վնասը հարթելու հանգամանքը:

ՆՆ ՔՕ 77, 80 հոդվածներում նախատեսված՝ պարժից ազատելու ձեւերը կիրառելի են միայն ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցագործության համար ազատազրկված դասարարայինների նկատմամբ:

Պարժից պայմանական վաղաժամկետ ազատելու ինստիտուտի առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ, ի փարբերություն պարժից ազատելու մնացած ձեւերի, պարժից ազատելու խնդրո առարկա ձեւն իր բնույթով հանդիսանում է **պայմանական**, քանի որ պարժից ազատվող դասարարայինը գրնվում է վերահսկողության ներքո, նրա վրա դրվում են որոշակի պարբականություններ, որոնք չկարարելու դեպքում դասարանը կարող է որոշում կայացնել պայմանական վաղաժամկետ ազատումը վերացնելու եւ պարժի չկրած մասն ի կարար աճելու մասին:

Պարժից ազատելու պայմանական բնույթը պայմանավորում է մեկ այլ առանձնահատկություն եւս (այս առանձնահատկությունը վերաբերում է նաև ՔՕ 78 հոդվածով նախատեսված՝ պարժից ազատելու ձեւին), այն է՝ եթե պարժից ազատելու մյուս ձեւերի կիրառման արդյունքում վերացվում են կարարված հանցագործության բոլոր հետեւանքները, ապա պարժից պայմանական վաղաժամկետ ազատված դասարարայինը մինչեւ դասարանի կողմից նշանակված պարժաժամկետի ավարբը շարունակում է համարվել դարվաճություն ունեցող, ինչը հաշվի է առնվում փորձաշրջանում հանցագործություն կարարելու դեպքում պարիժ նշանակելիս (պարիժ նշանակվում է դարավճիռների համակցությամբ (ՔՕ հոդված 67)):

6. Ներման ինստիտուտի եւ պարժից ազատելու քրեաիրավական ինստիտուտի, այդ թվում՝ նաև պարժից պայմանական վաղաժամկետ ազատելու ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակության վերլուճությունը վկայում է, որ այդ երկու ինստիտուտների միջեւ հիմնական բովանդակային սկզբունքային փարբերությունը կայանում է նրանում, որ, ի փարբերություն ներման ինստիտուտի, պարժից ազատելու ինստիտուտի դրսեւորման բոլոր ձեւերի, այդ թվում՝ նաև պարժից պայմանական վաղաժամկետ ազատման կիրառման համար նախատեսված են որոշակի պայմաններ եւ հիմքեր, որոնք սահմանափակում են այդ ձեւերից օգրվելու հնարավորություն ունեցող դասարարայինների շրջանակը, ինչի արդյունքում նման

հնարավորությունը չի փարաձվում **յուրաքանչյուր դատապարտյալի** վրա: Մինչդեռ ներում հայցելու իրավունքի իրացումը որեւէ նախապայմանով պայմանավորված չէ, ինչի արդյունքում որեւէ կերպ չի սահմանափակվում ներում հայցելու իրավունք ունեցող դատապարտյալների շրջանակը՝ անկախ պատիժը կրելու ժամկետից, եւ, հետեւաբար, **այդ իրավունքից կարող է օգտվել յուրաքանչյուր դատապարտյալ:**

Ելնելով վերոշարադրյալից, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՏՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասում կիրառված՝ «նշանակված պատիժը մեղմացնել» եզրույթի այնպիսի մեկնաբանությունը, որի դեպքում այդ եզրույթը ներառում է նաեւ պատժից ազատելու ինստիտուտը, անհամարեղելի է այդ դրույթի բովանդակության հետ եւ դուրս է այդ դրույթի փրամաբանության շրջանակներից: Պատժից ազատելու ինստիտուտի ողջ փրամաբանությունը հանգում է նրան, որ այն գործում է միայն որոշակի պայմանների եւ հիմքերի առկայության դեպքում, հետեւաբար՝ նաեւ դատապարտյալների որոշակի շրջանակի համար: Ուստի պատժից ազատելու ինստիտուտի եւ դրա առանձին դրսեւորումների փրամաբանությունն անհամարեղելի է ՏՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասում ամրագրված դրույթի հետ, որտեղ «նշանակված պատիժը մեղմացնել» եզրույթն օգտագործված է եւ ենթակա է ընկալման **մասնակի (պատիժը մեղմացնող) ներում իմաստով**, ինչպես այն ներկայացված է ՏՏ քրեական օրենսգրքի 83 հոդվածում:

Ավելին, պատժից պայմանական վաղաժամկետ ազատման դեպքում օրենքը նախատեսում է նաեւ այն վերացնելու հնարավորություն: Պատիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը ենթադրում է, որ այդ խնդրանքի բավարարումը պետք է լինի վերացման ոչ ենթակա: Ուստի պատժից պայմանական վաղաժամկետ ազատելու ինստիտուտն այս առումով եւս անհամարեղելի է ՏՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասի փրամաբանության հետ:

Նաշվի առնելով ներման եւ պատժից ազատելու ինստիտուտների, դրանց բովանդակության, էության, սոցիալական նշանակության եւ նպատակների միջեւ առկա սկզբունքային եւ անհամարեղելի առանձնահատկություններն ու փարբերությունները, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՏՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 4-րդ մասում խոսքը վերաբերում է ոչ թե ներման եւ պատժից ազատելու փարաբնույթ երկու առանձին ինստիտուտներին, այլ ներման ինստիտուտի գործադրման երկու փարաբնույթներին՝ **ներման լրիվ եւ մասնակի ձեւերին:**

Ինչպես հստակ նշվում է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 2003թ. սեպտեմբերի 24-ին ընդունած թիվ (2003) 22 հանձնարարականում, պայմանական վաղաժամկետ ազատումը չի ներառում համաներումը կամ ներումը: Այն ենթադրում է

դարապարտված բանարկյալներին ժամկետից շուր ազատելը՝ ազատվելուց հետո ընկած ժամանակահատվածի անհարականացված պայմանների ներքո (հանձնարարականի հավելված, մաս առաջին, կետ 1-ին): Նույն հանձնարարականում որպես ընդհանուր սկզբունքներ են դիտարկվում, որ պայմանական վաղաժամկետ ազատման նպատակն է օգնել բանարկյալներին «անցում կատարել բանտի կյանքից դեպի համայնքի օրինապահ կյանք»՝ միաժամանակ ապահովելով հանրության անվտանգությունը: Ընդ որում, եթե ներման կամ համաներման դեպքում խոսքը վերաբերում է ներմանը կամ նշանակված պարիժը մեղմացնելուն, ապա այս դեպքում գործ ունենք **«պայմանական ազատման»** ինստիտուտի հետ: Վերջինս ենթադրում է, նախ օրենսդրությամբ նախատեսվող պայմաններ ու համապատասխան վերահսկողություն, ապա, այդ պայմանները չպահպանելու դեպքում՝ համապատասխան իրավական հետևանքներ:

7. ՏՏ գործող օրենսդրության, մասնավորապես, ՏՏ քրեական օրենսգրքի 70 եւ 76 հոդվածների, ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 434 հոդվածի դրույթների վերլուծությունը վկայում է, որ

ա) պայմանական վաղաժամկետ ազատման եւ համապատասխան վերահսկողական պայմանների սահմանման իրավասությունը վերապահված է դատարանին՝ պարտի կիրառումն իրականացնող մարմնի միջնորդության դեպքում,

բ) այն իրականացվում է օրենքով նախատեսված որոշակի պայմանների առկայության դեպքում եւ պայմանավորված չէ դատապարտյալների դիմումով կամ խնդրանքով, այլ վերաբերում է բոլոր այն բանարկյալներին, որոնք համապատասխանում են օրինապահ քաղաքացիներ դառնալու նվազագույն երաշխիքներին,

գ) օրենքը փարբերակված մոտեցում է ցուցաբերում փարբեր հանցագործությունների համար դատապարտված անձանց նկատմամբ,

դ) նախատեսվում են ներգործուն միջոցներ՝ վաղաժամկետ ազատման պայմանները խախտելու համար,

ե) վաղաժամկետ ազատման նպատակը բոլոր դատապարտյալների համար նախապես հայտնի խրախուսելի հնարավորություն է՝ հանրային ազատ կյանքին սահուն անցում կատարելու համար, առանց վրանգելու հասարակական կարգն ու այլոց իրավունքներն ու ազատությունները,

զ) Նայաստանի Նանրապետությունը վաղաժամկետ ազատելու հարցը որոշելու համար որդեգրել է, այսպես կոչված, հայեցողական ազատման համակարգը, որն առկա է նաեւ եվրոպական շարք երկրներում: Այդ համակարգի բնորոշ առանձնա-

հարկություններից ելնելով է, որ ՏՏ քրեական դատարարության օրենսգրքի 434, 437, 438 հոդվածներով, ՏՏ քրեակարարական օրենսգրքի 114, 115 եւ 115¹ հոդվածներով, ՏՏ կառավարության 2006թ. օգոստոսի 24-ի թիվ 1304-Ն որոշմամբ, ինչպես նաեւ ՏՏ Նախագահի 2006թ. հուլիսի 31-ի թիվ ՆՏ-163-Ն հրամանագրով սահմանվել են պարիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու, պարժի չկրած մասնավելի մեղմ պարժարեսակով փոխարինելու ընթացակարգերը:

8. Պայմանական վաղաժամկետ ազատելու մասին Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի վերոհիշյալ հանձնարարականը պարունակում է մի շարք սկզբունքային դրույթներ, որոնք էական նշանակություն ունեն իրավական պետությունում պայմանական վաղաժամկետ ազատման այս կամ այն մոդելի ընտրության հարցում: Նկարի ունենալով, որ Տայաստանի Տանրապետությունը, ի թիվս բազմաթիվ այլ երկրների, որդեգրել է «հայեցողական ազատման» համակարգը, սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում ուշադրություն հրավիրել այն հանգամանքի վրա, որ համաձայն վերոհիշյալ Տանձնարարականի՝ հայեցողական ազատման համակարգի դեպքում.

ա) նվազագույն ժամկետը, որը բանարկյալները պետք է կրեն պայմանական վաղաժամկետ ազատվելուն ենթակա լինելու համար, պետք է սահմանված լինի օրենքով,

բ) պետք է ձգվել որոշումը կայացնել բանարկյալի կողմից նվազագույն ժամկետը կրելուց հետո որքան հնարավոր է շուտ,

գ) պայմանական վաղաժամկետ ազատելու համար պահանջվող չափանիշները պետք է լինեն պարզորոշ եւ հստակ: Դրանք պետք է լինեն նաեւ իրական՝ այն իմաստով, որ պետք է հաշվի առնեն բանարկյալների անձը, սոցիալական եւ փնտրեսական հանգամանքները, ինչպես նաեւ վերաբնակեցման ծրագրերի առկայությունը,

դ) պայմանական վաղաժամկետ ազատելուց հետո աշխատանքի հնարավորությունների բացակայությունը կամ մշտական ապրելավայր ունենալու բացակայության հանգամանքը չպետք է հիմք հանդիսանան այն մերժելու կամ հետաձգելու համար,

ե) պայմանական վաղաժամկետ ազատելու չափանիշները պետք է կիրառվեն այնպես, որպեսզի ազատման թույլտվություն փրվի բոլոր այն բանարկյալներին, որոնք համապարասխանում են օրինապահ քաղաքացիներ դառնալու նվազագույն երաշխիքներին: Միաժամանակ, իշխանությունները պարտավոր են ցույց տալ, որ բանարկյալը չի համապարասխանում այդ չափանիշներին,

զ) եթե որոշում կայացնող մարմինը որոշում է մերժել պայմանական վաղաժամկետ ազատելը, այն պետք է սահմանի հարցը վերանայելու օր: Բոլոր դեպքերում, բանտարկյալները պետք է հնարավորություն ունենան կրկին դիմել որոշում կայացնող մարմնին՝ այն պահից, երբ իրենց իրավիճակն էականորեն փոխվել է հոգուր իրենց:

ՆՃ գործող օրենսդրության համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ, մասնավորապես, պարզորոշ ու հստակ սահմանված չեն պայմանական վաղաժամկետ ազատելու համար պահանջվող չափանիշները: ՆՃ քրեական օրենսգրքի դրույթների, քրեական դատավարության օրենսգրքի ու քրեակադրոհական օրենսգրքի՝ քննության առարկա դրույթների ու դրանց փոփոխությունների, համապատասխան ենթաօրենսդրական ակտերի համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ իրավաչափ կլինեք, որպեսզի պարզի պայմանական վաղաժամկետ ազատման ողջ գործընթացը (այդ թվում՝ ժամկետները, չափանիշները, պետական մարմինների գործունեության կարգը եւ հայեցական լիազորությունների շրջանակը)՝ ՆՃ կողմից որդեգրված կոնկրետ կարգի շրջանակներում, առավել հստակ սահմանվեր օրենսդրությամբ:

9. Դիմողի այն պնդումը, որ դատապարտյալին պայմանական վաղաժամկետ ազատելու հարցով անմիջականորեն դատարան դիմելու հնարավորությունից զրկելը հակասում է ՆՃ Սահմանադրության 18 հոդվածի պահանջներին, հիմնավոր չէ: Նշված հարցով անմիջական դատարան դիմելու հնարավորությունը չի առնչվում դատական պաշտպանության իրավունքին: ՆՃ Սահմանադրության 18 հոդվածը երաշխավորում է դատական պաշտպանության իրավունքը, երբ առկա է **խախտված իրավունքների պաշտպանության խնդիր**: Մինչդեռ պարզից պայմանական վաղաժամկետ ազատման քրեաիրավական ինստիտուտի բովանդակությունը կազմում է պետության կողմից հումանիզմի դրսեւորում հանդիսացող՝ դատապարտյալին փրկող **իրավական հնարավորություն**, այլ ոչ թե դատապարտյալի՝ պարզից պայմանական վաղաժամկետ ազատվելու **իրավունք**: Այդ մասին է վկայում այդ ինստիտուտի կիրառման հետ կապված իրավահարաբերությունների օրենսդրական կարգավորումը. մասնավորապես, դատապարտյալն ինքը կամ նրա ներկայացուցիչը պարզից վաղաժամկետ ազատելու ներկայացման գործընթացի նախաձեռնությունը մասնակցություն չի ունենում. ներկայացման հարցն օրենքի ուժով, համապատասխան ժամկետը լրանալուց հետո, առանց դատապարտյալի խնդրանքի կամ դիմումի (սակայն նրա համաձայնությամբ), պարտադիր կարգով քննության է առնում քրեակադրոհական

հիմնարկի վարչական հանձնաժողովը: Ներուարքար, այս դեպքում չի կարող խոսքը վերաբերել խախտված իրավունքին, հերուարքար՝ նաեւ դրա դարական պաշտպանութանը: Նման հարց կարող է առաջանալ միայն այն դեպքում, երբ խախտվել է պայմանական վաղաժամկետ ազարման՝ օրենքով սահմանված կարգը:

Ինչ վերաբերում է դիմողի այն պնդմանը, որ դարապարտյալին պայմանական վաղաժամկետ ազարելու հարցով անմիջականորեն դարարան դիմելու հնարավորությունից զրկելը հակասում է ՏՏ Սահմանադրության 19 հոդվածի պահանջներին՝ խախտելով դարարանի մարչելիության իրավունքը, ապա հարկ է նշել, որ նշված հարցով դարարանի դիմելու ոչ անմիջական հնարավորությունը չի առնչվում դարարանի մարչելիության իրավունքին: ՏՏ Սահմանադրության 19 հոդվածը երաշխավորում է դարարանի մարչելիության իրավունքը, երբ առկա է կամ **խախտված իրավունքները վերականգնելու, կամ ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու** անհրաժեշտություն: Մինչդեռ պարժից պայմանական վաղաժամկետ ազարելու համար դիմելու դեպքում հարցը չի առնչվում ո՛չ խախտված իրավունքների վերականգնմանը, ո՛չ էլ ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու անհրաժեշտությանը: Նման անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ օրենքով նախարեսված կարգի խախտման, ինչպես նաեւ պայմանական վաղաժամկետ ազարման հարցում օրենքով սահմանված կարգով որոշակի լիազորություն իրականացնող հանձնաժողովների գործողությունների կամ անգործության բողոքարկման առնչությամբ, որի բողոքարկման կարգը նույնպես սահմանվում է օրենքով:

10. Դիմող կողմը վիճարկում է նաեւ ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 115 հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ նախադասությամբ ամրագրված այն դրույթը, որի համաձայն՝ հանձնաժողովի որոշումները բողոքարկման ենթակա չեն, **բացառությամբ այն դեպքերի, երբ որոշումները կայացվել են Տայաստանի Տանրապետության Նախագահի հրամանագրով սահմանված կարգի խախտմամբ:**

Այս կապակցությամբ, հարկ է նախ անդրադառնալ հանձնաժողովների կարգավիճակին ու գործունեության բովանդակությանը:

Տանձնաժողովներն իրենց բնույթով անկախ են եւ ընդգրկում են ինչպես պետական կառույցների՝ համապարասխան գերարեսչությունների, այնպես էլ հասարակայնության ներկայացուցիչներ: Տանձնաժողովների նախագահների եւ անդամների լիազորությունների ժամկետը երեք տարի է: Տանձնաժողովի աշխարակարգային որոշմամբ սրելովում են հանձնաժողովի առնվազն երկու անդամներից կազմված են-

թահանձնաժողովներ, որոնց անդամները պետք է փոխվեն ռուսացիոն կարգով, որպեսզի նույն անձը նույն քրեակարարողական հիմնարկի հետ կապված հարցերի նախապարաստմանը մասնակցի ոչ ավելի, քան երեք ամիս անընդմեջ:

Անկախ հանձնաժողովի գործունեության կարգը սահմանող՝ ՏՏ Նախագահի հրամանագիրը (31.07.2006թ. թիվ ՆՏ-163-Ն) կարող է բողոքարկման առարկա լինել՝ դրա թե՛ օրենքին եւ թե՛ Սահմանադրությանը համապատասխան լինելու փաստակցունից: Այդ հանձնաժողովը որեւէ հարց չի կարող քննության առարկա դարձնել, եթե չկա պարիժը կարարող հիմնարկի վարչական հանձնաժողովի որոշումը (այն ստեղծվում է ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 114 հոդվածի 2-րդ մասի հիման վրա՝ ՏՏ կառավարության որոշմամբ): Վարչական հանձնաժողովի որոշումները դարական կարգով կարող են բողոքարկվել՝ ըստ ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 115 հոդվածի 4-րդ մասի: Փաստորեն, ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 114 հոդվածի 3-րդ մասի հիման վրա ստեղծված անկախ հանձնաժողովը (այդ նորմի սահմանադրականությունը դիմող կողմը չի վիճարկել) իրականացնում է բացառապես վարչական հանձնաժողովի նկատմամբ վերահսկողական լիազորություն: Վերջինիս անհրաժեշտությունը պայմանավորվել է նաեւ իրավակիրառական պրակտիկայով, կոռուպցիոն ռիսկերի նվազեցման խնդրով, օրենքով նախատեսված պարտաժամիջոցների իրավական նշանակությունը չիմաստագրելու անհրաժեշտությամբ, երբ պայմանական վաղաժամկետ ազատումը դառնում է ձեռական ու համապարած՝ առանց դրա իրավական նշանակության ու նպատակի հստակ երաշխավորման: Իսկ վերջինս անմիջականորեն առնչվում է նաեւ հասարակության անվտանգության եւ այլոց իրավունքների ու ազատությունների հարգման ու պաշտպանության խնդրին:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը 2006թ. ընդունած՝ Լեզերն ընդդեմ Ֆրանսիայի վճռում, անդրադառնալով, որ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում առկա է պայմանական վաղաժամկետ ազատման երեք հիմնական մոդել, այն է՝ հայեցողական համակարգ, պարտադիր ազատման համակարգ եւ խառը համակարգ, նշում է, որ հայեցողական համակարգը կիրառելի է անդամ պետությունների մեծամասնությունում: Այս համակարգն ուղղակիորեն կապված է անհատականացման սկզբունքի հետ, քանի որ թույլ չի տալիս ավտոմատ ազատումը:

Նման համակարգի կիրառման դեպքում հիմնական խնդիրներից է, որ փարբեր մարմինների որոշումների հնարավոր անհամապատասխանության հարցը լուծում ունենա: Տվյալ հարցին առնչվող ՏՏ օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ հնարավոր անհամաչափելիության խնդիրը կարող է միայն դարական կարգով իր

լուծումն ստանալ, եթե նախապես օրենսդրորեն հստակեցված են այս հարցում քարքեր մարմինների լիազորություններն ու հայեցողության շրջանակները:

Ինչ վերաբերում է հիշատակված գործին, ապա Եվրոպական դատարանը մերժել է դիմողի պահանջը՝ արտահայտելով այն իրավական դիրքորոշումը, որ «հասարակությանը հարմարվելու ջանքերի»՝ դիմողի կողմից մարմանը չված չափանիշի կիրառումը ներպետական իշխանությունների կողմից ներպետական օրենսդրության դրույթների մեկնաբանման իրավասության շրջանակներում է:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 114 հոդվածի 3-րդ մասի հիման վրա սրեղծված հանձնաժողովին առնչվող հարց քննելիս՝ դատական վերահսկողության խնդիրը ոչ թե այդ մարմնի՝ օրենսդրությամբ սահմանված բացառիկ գործառույթների կրկնօրինակումը պետք է լինի, այլ նրա որոշումների՝ օրենսդրությանը համապատասխանելը վերահսկելը: ՏՏ Սահմանադրության 6 հոդվածի իմպերատիվ պահանջն է, որ «Օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը: Այլ իրավական ակտերը պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը եւ օրենքներին»: Միայն դատարանը կարող է որոշել իրավական ակտը համապատասխանում է օրենքին, թե՛ ոչ: Սակայն դատարանը չի կարող իրացնել օրենքով անկախ հանձնաժողովին վերապահված լիազորությունը: Տվյալ պարագայում պետք է գործի ՏՏ վարչական դատարարության օրենսգրքի 114 հոդվածի 3-րդ մասի օրենսդրական կարգավորման այն սահմանափակումը, որ երբ անկախ հանձնաժողովն իրավասու է եղել գործել իր հայեցողությամբ, եւ դատարանը հանգում է այն հետևությանը, որ հանձնաժողովի հայեցողական լիազորություններն իրականացվել են օրենսդրությանը ոչ համապատասխան, ապա դատարանի վճռի եզրափակիչ մասը պետք է սահմանի հանձնաժողովի պատասխանատվությունը՝ իր որոշումն ընդունել կամ կատարել գործողություն՝ հիմք ունենալով դատարանի իրավական դիրքորոշումը եւ ապահովել կայացվող որոշման իրավաչափությունը՝ այն համապատասխանեցնելով օրենքի պահանջներին:

ՏՏ քրեակարարողական օրենսգրքի վիճարկվող հոդվածում ամրագրված այն դրույթը, որը նախատեսում է պարիժը կրող հիմնարկի վարչակազմի որոշումները դատական կարգով բողոքարկելու հնարավորություն, իսկ անկախ հանձնաժողովի որոշումների դատական բողոքարկման հնարավորություն նախատեսում է միայն այն դեպքերում, երբ այդ որոշումը կայացվել է ՏՏ Նախագահի հրամանագրով սահմանված կարգի խախտմամբ եւ բացառում է նաեւ այդ որոշման դատական կարգով բողոքարկումը, եթե այն հակասում է օրենքին, ոչ հետևողական լուծում է եւ չի երաշխավորում միջազգայնորեն ընդունված եւ ՏՏ Սահմանադրության պահանջ-

ներին համապարասխան՝ պարփից պայմանական վաղաժամկետ ազարման կարգի արմարավորում ՆՏ իրավական համակարգում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դարարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դարարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2006 թվականի հունիսի 13-ին ընդունված՝ «ՆՏ քրեական դարավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կարարելու մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածը համապարասխանում է Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. ՆՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 115 հոդվածի 1-ին, 2-րդ եւ 3-րդ մասերը համապարասխանում են Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

3. ՆՏ քրեակարարողական օրենսգրքի 115 հոդվածի 4-րդ մասը՝ անկախ հանձնաժողովի որոշումն օրենքին հակասելու դեպքում դարական կարգով բողոքարկելը սահմանափակելու մասով ճանաչել Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 6, 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածներին հակասող եւ անվավեր:

4. Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹ-ՅՈՒՆՅԱՆ

5 փետրվարի 2008 թվականի

ՍԴՈ-733